
K A T A L O G W Y S T A W Y

WIEŹNIOWIE PAWIAKA STRACENI W TREBLINCE

2 MARCA 1942 – 2 MARCA 2022
80. rocznica
transportu więźniów z Pawiaka
straconych w Treblince

E X H I B I T I O N C A T A L O G U E

PAWIAK PRISONERS MURDERED IN TREBLINKA

2 MARCH 1942 – 2 MARCH 2022
80th anniversary of the transport of Pawiak prisoners
subsequently murdered in Treblinka

WIĘŹNIOWIE PAWIAKA
STRACENI W TREBLINCE

„Cześć ich pamięci”

PAWIAK PRISONERS
MURDERED IN TREBLINKA

“Honour to their memory”

ODWET

RETALIATION

26 lutego 1942 r. w Aninie pod Warszawą zabito i raniono kilku funkcjonariuszy policji niemieckiej, którzy tego dnia przyjechali dokonać aresztowań. Doszło do strzelaniny na tle kryminalnym. Sprawcą był 19-letni Leszek K., który zginął na miejscu. W odwecie Ludwig Fischer – gubernator dystryktu warszawskiego, wydał rozkaz rozstrzelania 100 więźniów politycznych. Egzekucję przeprowadzono 2 marca lub w nocy z 2 na 3 marca 1942 r. Fischer poinformował publicznie o straceniu „stu polskich członków organizacji tajnej” w obwieszczeniu datowanym na 3 marca 1942 r., które zostało upowszechnione dzień później w Warszawie. Egzekucja wywołała duże poruszenie wśród mieszkańców stolicy. Na murach pojawiały się napisy: „Cześć ich pamięci”.

On February 26, 1942, in Anin near Warsaw, several officers of the German police were killed and wounded during a shooting. On that day, the German police officers came to Anin to make arrests. There was a criminal shooting. The perpetrator, 19-year-old Leszek K., died instantly of gunshot wounds. In retaliation for the shooting, Ludwig Fischer, the governor of the Warsaw district, ordered an execution of 100 political prisoners. The execution was carried out on March 2, 1942 (or on the night of 2/3). Fischer publicly announced the execution of "one hundred Polish members of a secret organisation" in a notice dated March 3, 1942, which was spread a day later in Warsaw. The agitated inhabitants of Warsaw commemorated the execution with the inscription on the walls: "Honour to their memory".

Miejsce, gdzie doszło do strzelaniny w Aninie
The place where the shooting in Anin took place

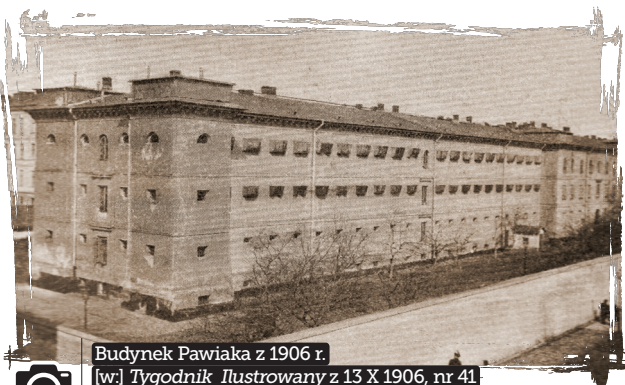
B. Wołodźko-Maziarska, *O starym Aninie – inaczej, Przewodnik towarzysko-historyczny i nie tylko*, Warszawa – Anin 2009, udostępnił: P. Ajdacki.
B. Wołodźko-Maziarska, *About old Anin – differently. A guide to social life and history and not only*, Warsaw – Anin, 2009, provided by P. Ajdacki.

Źródło
Source

„NIE PISZCIE LISTÓW,
GDYŻ TO BEZCELOWE”

“DON'T WRITE LETTERS,
BECAUSE IT'S POINTLESS”

Budynek Pawiaka z 1906 r.

[w:] *Tygodnik Ilustrowany* z 13 X 1906, nr 41
Pawiak building in 1906 [in:] *The Illustrated Weekly*
of October 13, 1906, No. 41

 Źródło
Source

Ze zbiorów Muzeum Niepodległości w Warszawie
From the collections of the Museum of Independence in Warsaw

sobie samą bieliznę. Po drodze dołączono jeszcze 14 osób prawdopodobnie z innego więzienia warszawskiego. Leonid Karzinkin, więzień V oddziału Pawiaka, tak zapamiętał przygotowanie wywózki na śmierć: „Ten transport nie był organizowany na oddziałach, lecz zestawiony w biały dzień na podwórzu więziennym, gdzie jeszcze przed śmiercią ludzie byli powiązani po dwu drutami kolczastymi i maltretowani przez SS-manów. Dowiedzieliśmy się o tym od kolegów z cel położonych od podwórza, którzy za pomocą lusterek przez szczeliny okien więziennych obserwowali co się dzieje”.

On March 2, 1942, the Gestapo men took 86 people out of the Pawiak prison, including 27 men from the Fifth Ward. This group consisted of those who were to be executed. Some of them were used for work in the office, the boiler room or the laundry room. The transport of the prisoners from Pawiak was prepared hastily. Many prisoners did not have warm clothes or shoes. They were wearing only underwear. On the way to Treblinka, 14 more people were added to the transport, they probably were from another prison in Warsaw. Leonid Karzinkin, a prisoner of the Fifth Ward in Pawiak, remembered the preparations

 Źródło
Source

cyt. L. Karzinkin, *Pisarz na V oddziale* [w:] *Wspomnienia więźniów Pawiaka*,
red. S. Płoski i inni, Warszawa 1964, s. 128.
L. Karzinkin, *A writer in the fifth ward*, [in:] S. Płoski et al., *Memories of Pawiak prisoners*, Warsaw 1964, p. 128.

of the death transport as follows: "This transport was not organized in the wards, but in broad daylight in the prison yard, where people even before their deaths were tied together in pairs with barbed wire, and tortured by SS men. We learned about it from those who had cells adjacent to the yard. They watched what was happening through the cracks of the prison windows by means of mirrors".

Kochana Marysio, Halusko, Lenuśku.
Dziś jest dzień, w którym nie mogę być z Tobą. Jestem w więzieniu, a Ty jesteś w domu. Jestem bardzo smutny, ale nie mogę Ci napisać więcej. Proszę, napisz mi, jak się masz. Kocham Cię bardzo. Twój ojciec, Andrzej.

Ostatnia kartka wysłana przez Andrzeja Wieczorka do żony Marii z informacją o wyjeździe do nieznanego miejsca. Kartka wysłana 2 marca 1942 r.

Last card sent by Andrzej Wieczorek to his wife Maria, indicating that he was leaving to an unknown place.

The card was sent on March 2, 1942.

Źródło
Source

Archiwum prywatne Anny Duńczyk-Szulc.
Private Archive of Anna Duńczyk-Szulc

2 marca. Pożegnania, pożegnania. Wszyscy idą do transportu. Jestem bardzo smutny, ale nie mogę Ci napisać więcej. Proszę, napisz mi, jak się masz. Kocham Cię bardzo. Twój ojciec, Andrzej.

Chcę Ci napisać, że bardzo Cię kocham. Jestem bardzo smutny, ale nie mogę Ci napisać więcej. Proszę, napisz mi, jak się masz. Kocham Cię bardzo. Twój ojciec, Andrzej.

Źródło
Source

Gryps Edwarda Szpakowskiego, wysłany z więzienia na Pawiaku. Secret message from Edward Szpakowski, sent from the Pawiak prison.

Szpakowska, Outsiderka, Warszawa 2013. Szpakowska, Outsider, Warsaw 2013

[illegible]

„Informacja Bieżąca”, nr 20/45
z 1 czerwca 1942 roku

"Informacja Bieżąca", No. 20/45 of June 1

Archiwum Akt Nowych, Delegatura

Rządu RP na Kraj, sygn. 202/III/7

The Archive of Modern Records, Government
Delegation for Poland, sign. 202/III/7

6

near the Penal Labour Camp Treblinka I on the basis of conspiratorial sources. During the German occupation, "Informacja Bieżąca" No. 20/45 of June 1, 1942 reported the details of the action as follows: "On March 1, the strongest prisoners were assigned to dig 6-8 pits (10 m long, 2 m wide, 1½ m deep). On March 2, the SS men transported about 80-100 people by cars. They were most likely the 100 from Pawiak. Around 7 pm they were robbed of all their personal belongings and rushed to the back of the camp. The guards followed them with lmg's [light machine guns – note AR]. Several salvos were heard (meanwhile in the camp, there was a loud alarm and complete isolation)".

Budowa pomnika na terenie Miejsca Straceń, fot. A. Haupt
Construction of a monument on the Execution Site, photo by A. Haupt

Kopia ze zbiorów Muzeum Treblinka
A copy from the collection of the Treblinka Museum

LISTA STRACONYCH Z PAWIAKA

LIST OF PAWIAK PRISONERS MURDERED IN TREBLINKA

Przedstawicielom podziemia polskiego udało się ustalić jedynie imiona i nazwiska 86 więźniów z Pawiaka, którzy zostali straceni w Treblince. Zostały one opublikowane w konspiracyjnym „Biuletynie Informacyjnym” nr 13 (117) z 2 kwietnia 1942 r. Personalia pozostałych 14 osób, dołączonych do transportu z innego więzienia, pozostają nieznane. Wśród osób zamordowanych podczas marcowej egzekucji byli oficerowie Wojska Polskiego, inżynierowie, nauczyciele, literaci, dziennikarze oraz działacze społeczno-polityczni.

Representatives of Polish conspiratorial organizations managed to establish only the names and surnames of the 86 Pawlak prisoners murdered in Treblinka. The names were published in "Biuletyn Informacyjny" No. 13 (117) of April 2, 1942. The personal details of the remaining 14 people added to the transport from another prison remain unknown. Among those murdered in the March execution were Polish Army officers, engineers, teachers, writers, journalists and social and political activists.

Karta tytułowa konspiracyjnego tygodnika
z listą ofiar egzekucji z 2 marca 1942 r.
[w:] W. Bartoszewski, *Warszawski*

pierścień śmierci 1939-1944, Warszawa 1970.

Title page of a conspiratorial weekly newspaper
and the list of victims of the executions of March 2, 1942,
[in:] W. Bartoszewski, *Warsaw death ring 1939-1944*,
Warsaw, 1970.

Lista 86 więźniów Pawiaka straconych 2 marca 1942 r.

List of 86 Pawiak prisoners
murdered in Treblinka on March 2, 1942

1. Anders Stanisław	44. Król Franciszek
2. Bakanowski Stanisław	45. Krumpel O'Connor Rudolf
3. Baran Józef	46. Krupiniński Walery
4. Bartoszyński Aleksander	47. Krzymowski Aleksander
5. Baryłkowski Józef	48. Krzywosad Liwski Tadeusz
6. Berezowski Jerzy	49. Kurzacz Kazimierz
7. Biedrzycki Kazimierz	50. Lecewicz Tadeusz
8. Bielewicz Leon	51. Lipiński Stanisław
9. Bochenek Leon	52. Małeckie Stanisław
10. Boguszcowski Wacław	53. Moskalewicz Władysław
11. Bujalski Mieczysław	54. Moszczyński Tadeusz
12. Cierniak Jędrzej	55. Niewiadomski Zygmunt
13. Czachorowski Jan	56. Orchołski Kazimierz
14. Czarnecki Józef	57. Orłowski Jakub
15. Drozdowski Grzegorz	58. Ostroga Wincenty
16. Dubrawski Eligiusz	59. Ostrowski Stefan
17. Dubrawski Włodzimierz	60. Perkowski Stefan
18. Essmanowski Stefan	61. Piotrowski Andrzej
19. Filipczak Jan	62. Ratajczyk Stanisław
20. Frankiewicz Feliks	63. Rzepecki Tadeusz
21. Frenkiel Henryk	64. Sajna Józef
22. Furmaniński Bolesław	65. Saszczyk Michał
23. Gruszczyński Józef	66. Smetkowski Aleksander
24. Hacker Simon	67. Sroczyński Teodor
25. Harazinski Władysław	68. Szczęsny Ryszard
26. Hoffman Chaim	69. Schmidt Kowalski Lucjan
27. Jackiewicz Wacław	70. Szpakowski Edward
28. Jajocha Jan	71. Szwarc Henryk
29. Jaruga Czesław	72. Szymański Czesław
30. Jaruga Zygmunt	73. Świdlicki Wojciech
31. Jętczyk Józef	74. Świętochowski Adam
32. Jełowicki Stefan	75. Tomalak Jan
33. Kempiniers Alfred	76. Trzeciak Stefan
34. Kempka Aleksander	77. Walaszek Stefan
35. Kędziński Roman	78. Walesiak Stefan
36. Kirszenbaum Lejzor	79. Wasilewski Piotr
37. Kłosek Czesław	80. Wester Stanisław
38. Knarski Stanisław	81. Wieczorek Andrzej
39. Koecher Tadeusz	82. Winnicki Jan
40. Koprowski Michał	83. Zabłocki Władysław
41. Korona Stanisław	84. Zacharowicz Edward
42. Kozłowski Czesław	85. Zajackowski Adolf
43. Kozusznik Jakub	86. Zawada Edward

Na kolejnych stronach prezentowane są biogramy
zamordowanych osób, o których udało się uzyskać więcej informacji.

The following pages show biographies of the prisoners murdered in Treblinka about whom more information has been found

ZAMORDOWANI W TREBLINCE

MURDERED IN TREBLINKA

Leon Bielewicz

(1906–1942)

Pracował w hucie szkła w Wołominie. Był piłkarzem zakładowej drużyny „Siła”. Został aresztowany w listopadzie lub grudniu 1940 r. i osadzony w więzieniu na Pawiaku. 2 marca 1942 r. wywieziony z Warszawy i tego samego dnia rozstrzelany.

He worked in a glass factory in Wołomin. He was a football player for the factory team “Siła” [“Strength”]. He was arrested in November or December 1940 and imprisoned in the Pawiak prison. On March 2, 1942, he was transported to Treblinka and executed on the same day.

Leon Bielewicz

Archiwum rodzinne
Stanisława Bielewicza
Family archive of Stanisław Bielewicz

Zakładowa drużyna piłkarska „Siła”
Leon Bielewicz – pierwszy z prawej
strony w trzecim rzędzie
The factory football team “Strength”
Leon Bielewicz – first from the right
in the third row

Archiwum rodzinne
Stanisława Bielewicza
Family archive of Stanisław Bielewicz

Czesław Kłosek

Zródło
Source

Archiwum rodzinne
Teresy Kubickiej
Family archive of Teresa Kubicka

Czesław Kłosek

(1906–1942)

Pracował jako kolejarz na trasie Sadowne – Prostyń. Zaangażowany w działalność Tajnej Organizacji Wojskowej Dywizji Mazowiecko-Podlaskiej. Z przekazanej relacji córki Teresy wynika, że „wynosił chleb z domu, aby dawać potrzebującym”. Na skutek donosu aresztowany przez Niemców w listopadzie 1941 r. Trafił do więzienia na Pawiaku, skąd 2 marca 1942 r. wywieziono go i rozstrzelano podczas egzekucji zbiorowej.

He worked as a railwayman on the route Sadowne – Prostyń. He was involved in the activities of Tajna Organizacja Wojskowa [The Secret Military Organisation] of the Divisions in Mazovia and Podlaskie. According to his daughter Teresa: “he took bread from home to give to those in need”. Due to denunciation, he was arrested by the Germans in November 1941. He was sent to the Pawiak prison, and on March 2, 1942 transported to Treblinka and shot dead in the mass execution.

Wacław Boguszewski

Narodowe Archiwum Cyfrowe
The National Digital Archive

Wacław Boguszewski

(1891-1942)

Podpułkownik Wojska Polskiego. Komendant Powiatowej Komendy Uzupełnień Puławy. Pełnił służbę m.in. w 71. Pułku Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej oraz w 29. Pułku Piechoty w Kaliszu. Na początku wojny walczył pod dowództwem gen. Kleeberga. Był członkiem organizacji konspiracyjnej Związek Walki Zbrojnej (ZWZ). Aresztowany w 1941 r. i przewieziony do więzienia na Pawiaku. Podczas przesłuchań był brutalnie torturowany. Na skutek odniesionych urazów przebywał na leczeniu w izbie chorych. Z Pawiaka został wywieziony i rozstrzelany w egzekucji 2 marca 1942 r.

He was a lieutenant colonel of the Polish Army and a commandant of the District Recruitment Command in Puławy. He served in the 71st Infantry Regiment in Ostrow Mazowiecka and the 29th Infantry Regiment in Kalisz. At the beginning of the war, he fought under the command of Gen. Kleeberg. He was a member of the conspiratorial organisation Związek Walki Zbrojnej [The Union of Armed Struggle]. He was arrested in 1941 and transported to the Pawiak prison, where he was brutally interrogated and tortured. Due to inflicted injuries he stayed in the infirmary. He was transported to Treblinka and executed on March 2, 1942.

Andrzej Wieczorek

Zródło
Source

Archiwum prywatne Anny
Duńczyk-Szulc
Private archive of Anna Duńczyk-Szulc

**Andrzej Wieczorek wraz córką Haliną,
synem Zenonem i żoną Marią.**

**Andrzej Wieczorek together with his family
- daughter Halina, son Zenon and wife Maria**

Zródło
Source

Archiwum prywatne Anny
Duńczyk-Szulc
Private archive of Anna Duńczyk-Szulc

Andrzej Wieczorek

(1896–1942)

Od wczesnej młodości związany był z wojskiem, należał do Polskiej Organizacji Wojskowej, później służył w Żandarmerii Wojskowej i pełnił służbę w jednostce w Siedlcach. Podczas okupacji niemieckiej był kierownikiem Związku Czynu Zbrojnego w Siedlcach. Na przełomie kwietnia i maja 1941 r. w wyniku denuncjacji został aresztowany przez Gestapo. Początkowo osadzony w więzieniu siedleckim. Jesienią przewieziony do więzienia śledczego na Pawiaku. 2 marca 1942 r. wystął ostatnią kartkę do rodziny z informacją o wyjeździe do nieznanego miejsca. Tego samego dnia został wywieziony i rozstrzelany podczas egzekucji zbiorowej.

He was associated with the army from his early youth. He was a member of Polska Organizacja Wojskowa [The Polish Military Organisation], and later served in the Military Police in the unit in Siedlce. During the German occupation, he was the head of Związek Czynu Zbrojnego [The Union of Armed Action] in Siedlce. At the turn of April and May 1941, due to denunciation, he was arrested by the Gestapo. At first he was held in the Siedlce prison. In autumn,

he was taken to the detention centre in Pawiak. On March 2, 1942, he sent the last message to his family, informing them of his departure to an unknown destination. On the same day he was transported to Treblinka and shot dead in the mass execution.

Jędrzej Cierniak

Wspomnienia o Jędrzeju Cierniaku, wybór i oprac.
Z. Mazurowa, L. Wyszomirska, Warszawa 1982.
Memories about Jędrzej Cierniak, selected and compiled by
Z. Mazurowa, L. Wyszomirska, Warsaw 1982.

Jędrzej Cierniak

(1886–1942)

Redaktor naczelny „Teatru Ludowego”, wizytator oświaty pozaszkolnej. Założyciel Instytucji Teatrów Ludowych. Był aktywnie zaangażowany w działania oświatowe i pedagogiczne. W czasie okupacji niemieckiej otrzymał nakaz pracy jako nauczyciel języka niemieckiego w szkole warszawskiej. Potajemnie uczył języka polskiego i historii. Redaktor prasy podziemnej. Aresztowany w kwietniu 1941 r. przez Gestapo i osadzony na Pawiaku. Przebywał w izbie chorych, gdzie organizował życie kulturalne. Z jego inicjatywy przygotowano szopkę świąteczną w więzieniu. Tworzył kukiełki i komponował piosenki, co wpływało pozytywnie na współwięźniów. Ostatni list z więzienia napisał do siostry 15 stycznia 1942 r. Jako więzień Pawiaka był w grupie wywiezionych z Warszawy i rozstrzelanych 2 marca 1942 r.

He was an editor-in-chief of "Teatr Ludowy" ["The Folk Theatre"], a school inspector of extracurricular education, and the founder of the Institution of Folk Theatres. He eagerly got involved in educational and pedagogical activities. During the German occupation, he was ordered to work as a teacher of German in a Warsaw school, but he secretly taught the Polish language and history. He was an editor of the underground press. He was arrested in April 1941 by the Gestapo and transported to the Pawiak prison. He stayed in the infirmary, where he attempted to organise the cultural life of the prisoners, for example it was his initiative to prepare a Christmas performance. He created puppets and composed songs, positively influencing his fellow inmates. He wrote his last letter to his sister on January 15, 1942. As a Pawiak prisoner, he was among those transported to Treblinka and executed on March 2, 1942.

**Zaświadczenie o zatrudnieniu
Grzegorza Drozdowskiego
jako dyrektora spółdzielni
„Samopomoc Pracownicza”**

**An employment certificate of Grzegorz Drozdowski
as the director of the cooperative
“Samopomoc Pracownicza” [“Workers’ Self-reliance”].**

**Źródło
Source**

**Muzeum Więzienia Pawiak
Museum of Pawiak Prison**

Grzegorz Drozdowski

(1901–1942)

Grzegorz Drozdowski

**Źródło
Source**

**Ze zbiorów Muzeum Niepodległości w Warszawie
From the collections of the Museum of Independence in Warsaw**

Redaktor administracyjno-finansowy i współzałożyciel „Przeglądu Polsko-Finńsko-Estońskiego”. Pracował jako urzędnik w firmie „Standard Nobel”. Był aktywnie zaangażowany na rzecz integracji gospodarczej państw nadbaltyckich. W nagrodę za tę działalność otrzymał dyplom uznania od Ministra Spraw Zagranicznych. Podczas obrony Warszawy walczył w oddziałach cywilnych. W lipcu 1941 r. został dyrektorem zorganizowanej Spółdzielni Pracy „Samopomoc Pracownicza”, w ramach której działała stołówka. Było to miejsce do kontaktów łączników podziemia. W styczniu 1942 r. aresztowany przez Gestapo i osadzony w więzieniu na Pawiaku. Wielokrotnie przesłuchiwany i torturowany. 2 marca 1942 r. wywieziony z Warszawy i rozstrzelany podczas egzekucji.

Grzegorz Drozdowski was an administrative and financial editor and a co-founder of “The Polish-Finnish-Estonian Review”. He worked as a clerk in the company “Standard Nobel”. He was actively involved in improving the economic integration of the Baltic countries. For this activity he received a diploma of appreciation from the Minister of Foreign Affairs. He fought in civilian units during the siege of Warsaw. In July 1941, he organised and became the director of the worker cooperative “Samopomoc Pracownicza” [“Workers’ Self-reliance”], which organised a canteen. It was a place where underground liaisons could contact each other. In January 1942, he was arrested by the Gestapo and imprisoned in the Pawiak prison. Repeatedly interrogated and tortured. On March 2, 1942, transported to Treblinka and executed.

Źródło
Source

Stefan Essmanowski

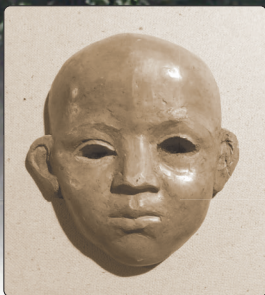
Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu
Jana Kochanowskiego w Kielcach
Digital Library of the Jan Kochanowski University in Kielce

Stefan Essmanowski

(1898–1942)

Doktor filozofii, literat i romanista. Wykładowca w Państwowym Instytucie Sztuki Teatralnej, gdzie prowadził zajęcia z teorii dramatu. Zajmował się także krytyką literacką i teatralną. W kręgu jego zainteresowań była też literatura hiszpańska i włoska. Współpracował z „Tygodnikiem Ilustrowanym” i „Wiadomościami Literackimi”. Podczas okupacji niemieckiej uczył na tajnych kompletach. Działal również w konspiracyjnej organizacji wojskowej – Komenda Obrońców Polski (KOP). W kwietniu 1941 r. został aresztowany przez Gestapo i osadzony w więzieniu na Pawiaku. 2 marca 1942 r. wywieziony z Warszawy i rozstrzelany.

He was a doctor of philosophy, a writer and a Romanist. He was a lecturer at the State Institute of Theatrical Arts, where he taught the theory of drama. He was also passionate about literary and theatrical criticism. Moreover, his interests included Spanish and Italian literature. He co-operated with "Tygodnik Ilustrowany" ["The Illustrated Weekly"] and "Wiadomości Literackie" ["The Literary News"]. During the German occupation, he provided secret underground teaching. Also, he was active in the conspiratorial military organisation – Komenda Obrońców Polski [The Command of the Defenders of Poland]. In April 1941, he was arrested by the Gestapo and transported to the Pawiak prison. On March 2, 1942, he was transported to Treblinka and executed.

Wizerunek syna Rafała ulepiony z chleba i gliny przez Andrzeja Piotrowskiego w więzieniu na Pawiaku.
The image of son Rafał was made from bread and clay by Andrzej Piotrowski in prison on Pawiak.

Źródło
Source

Archiwum rodzinne Rafała Piotrowskiego
Family archive of Rafał Piotrowski.

Andrzej Piotrowski

Źródło
Source

Archiwum rodzinne Rafała Piotrowskiego
Family archive of Rafał Piotrowski

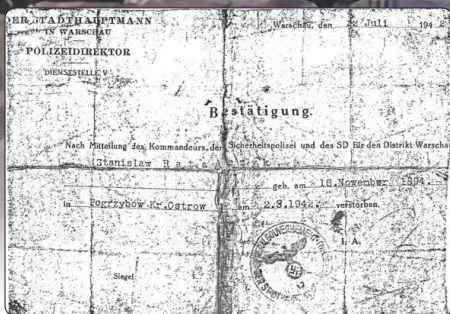
Andrzej Piotrowski

(1906–1942)

Absolwent i pracownik Politechniki Warszawskiej. Uzyskał stopień doktora na Politechnice Wrocławskiej. W lipcu 1937 r. wysłany w ramach stypendium do Holandii, Francji i Włoch. Według relacji rodzinnych, po wizycie w tych krajach spotkał się z Edwardem Rydzem-Śmigłym i Józefem Beckiem, którym przedstawił napiętą sytuację polityczną na Zachodzie. W czasie okupacji współpracował ze Stanisławem Żelentem w konspiracji niepodległościowej. Wraz z bratem Janem przygotowywał ulotki konspiracyjne. Aresztowany przez Gestapo i osadzony w więzieniu na Pawiaku. Był torturowany podczas przesłuchań. Jako więzień Pawiaka pełnił funkcję pisarza

VI oddziału, pomagając siatce łączności. 2 marca 1942 r. rodzina chciała podjąć próbę jego uwolnienia w godzinach popołudniowych. Jednak tego dnia został wywieziony i rozstrzelany podczas egzekucji.

He was a graduate and employee of the Warsaw University of Technology. He obtained a doctoral degree at the Wrocław University of Technology. In July 1937, he was sent on a scholarship to Holland, France and Italy. According to family accounts, upon return, he met with Edward Rydz-Śmigły and Józef Beck, to whom he described a tense political situation in the West. During the occupation, he co-operated with Stanisław Żelent in the independence conspiracy. In his Warsaw apartment, he prepared conspiratorial leaflets together with his brother Jan. He was arrested by the Gestapo and transported to the Pawiak prison, where he was interrogated and tortured. As a Pawiak prisoner, he had the function of a scribe of the Sixth Ward and helped the liaison network. Although his family planned to release him in afternoon hours on March 2, 1942, he was transported to Treblinka and executed with other prisoners on that day.

Potwierdzenie zgonu Stanisława Ratajczyka,
w dn. 2.03. 1942

The Confirmation of the death
of Stanisław Ratajczyk, March 2, 1942.

Źródło
Source

Biblioteka Sejmowa w Warszawie
Sejm Library in Warsaw

Stanisław Ratajczyk

Źródło
Source

Postowie na Sejm II Rzeczypospolitej.
Ofiary wojny i okupacji 1939-1945, Warszawa 2009, s. 70.
Members of the Sejm of II Republic of Poland. Victims of the war
and occupation 1939-1945, Warsaw 2009, p. 70.

Gestapo przy al. Szucha. 2 marca 1942 r. wywieziony z Warszawy i rozstrzelany podczas egzekucji zbiorowej.

Stanisław Ratajczyk

(1894–1942)

Posel na Sejm V kadencji z okręgu gnieźnieńskiego. Aktywnie bronił interesów pracujących i domagał się pomocy dla bezrobotnych. Będąc na emigracji, uczestniczył w działalności m.in. Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Mąż zaufania Konsula Polski w Essen w Niemczech. Zaangażowany w działalność Związku Robotników i Rzemieślników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego. W 1940 r. podjął pracę w Polskim Czerwonym Krzyżu. Uczestniczył w działalności konspiracyjnej Stronnictwa Pracy, m.in. pisząc do „Głosu Warszawy”. W związku z tą działalnością został aresztowany i osadzony w więzieniu na Pawiaku oraz w siedzibie

He was a member of the Sejm of the fifth term, from the Gniezno district. He actively defended the interests of the working people, and demanded support for the unemployed. After emigrating, he took part in the activities of e.g. Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” [the Gymnastic Society “Falcon”]. He was a representative, “mąż zaufania” [lit. a man of trust], of the Polish Consul in Essen, Germany. He was involved in the activities of Związek Robotników i Rzemieślników [The Union of Workers and Craftsmen] of the organisation Zjednoczenie Zawodowe Polskie [The Polish Professional Association ZZP]. In 1940, he started working for the Polish Red Cross. He participated in the conspiratorial activities of Stronnictwo Pracy [The Labour Faction], e.g. by writing for “Głos Warszawy” [“The Voice of Warsaw”]. Consequently, he was arrested and imprisoned in the Pawiak prison and the Gestapo headquarters on Szucha Avenue. On March 2, 1942, he was transported to Treblinka and shot dead in the mass execution.

Edward Szpakowski

Źródło
Source

Szpakowska. *Outsiderka*, Warszawa 2013
Szpakowska *Outsider*, Warsaw 2013

spiracyjnej Związek Walki Zbrojnej (ZWZ). W kwietniu 1941 r. aresztowany podczas oblawy w Otwocku. Został osadzony w więzieniu na Pawiaku. 2 marca 1942 r. wywieziony z Warszawy i rozstrzelany w egzekucji zbiorowej.

Edward Szpakowski

(1880–1942)

Pułkownik w armii rosyjskiej, generał brygady Wojska Polskiego. Brał udział w przygotowaniu ustawy o Orderze Virtuti Militari. Podczas przewrotu majowego w 1926 r. bronił gmachu Ministerstwa Spraw Wojskowych przed zwolennikami Józefa Piłsudskiego. Aresztowany i odwołany z dotychczasowych stanowisk. W sierpniu 1929 r. przeszedł w stan spoczynku. W latach 30. kierował Wydziałem Wojskowym w Zarządzie Miejskim Warszawy. Był prezesem miejscowego oddziału Ligi Morskiej i Kolonialnej. W czasie okupacji niemieckiej pracował w Radzie Głównej Opiekuńczej w Warszawie. Od stycznia 1940 r. członek organizacji kon-

He was a colonel in the Russian army, a brigadier-general of the Polish Army. He participated in the legislative process of the Order of Virtuti Militari. During the May Coup in 1926, he defended the building of the Ministry of Military Affairs against supporters of Józef Piłsudski. He was arrested and dismissed from his posts. He retired in August 1929. In the 1930s, he headed the Military Department of the City Council of Warsaw. He was the leader of the local branch of the Maritime and Colonial League. During the German occupation, he worked for Rada Główna Opiekuńcza [The Central Welfare Council] in Warsaw. In January 1940 he became a member of the conspiratorial organisation Związek Walki Zbrojnej [The Union of Armed Struggle]. In April 1941, he was arrested during a manhunt in Otwock. He was imprisoned in the Pawiak prison. On March 2, 1942, he was transported to Treblinka and shot dead in the mass execution.

WIEZIENIE PAWIAK

THE PAWIAK PRISON

Więzienie Pawiak zostało zbudowane w latach 1830-1835 wg projektu architekta Henryka Marconiego. W czasie okupacji niemieckiej było największym więzieniem śledczym Gestapo na terenie okupowanej Polski. Trafiali tu głównie więźniowie polityczni, w tym członkowie ruchu oporu. Wśród osadzonych byli mieszkańcy Warszawy i okolicznych miejscowości zatrzymani podczas łapanek. Szacuje się, że w latach 1939-1944 przez Pawiak przeszło około 100 tys. więźniów.

Mniej więcej 37 tys. rozstrzelano w formie egzekucji, a około 60 tys. wysłano do obozów koncentracyjnych i na przymusowe roboty. 21 sierpnia 1944 r. Niemcy wysadzili w powietrze niemal cały kompleks więzienny.

The Pawiak Prison was built in the years 1830-1835 according to the project of the architect Henryk Marconi. During the German occupation, it was the largest Gestapo detention centre in occupied Poland. Those who were inmates of Pawiak were mainly political prisoners,

including members of the resistance movement, and residents of Warsaw and nearby towns arrested in manhunts. It is estimated that in 1939-1944 about 100,000 prisoners passed through Pawiak. Roughly 37,000 were executed by firing squad, and about 60,000 were sent to concentration camps and forced labour camps. On August 21, 1944, the Germans blew up almost the entire prison complex.

Pomnik Drzewa na terenie

Muzeum Więzienia Pawiak, fot. T. Stani.

Memorial Tree on the grounds
of the Museum of Pawiak Prison, photo by: T. Stani.

 Źródło
Source

Muzeum Więzienia Pawiak
Museum of Pawiak Prison

fot. T. Stani.
photo by: T. Stani.

Źródło
Source

Muzeum Więzienia Pawiak
Museum of Pawiak Prison

PAWIAK

MUZEUM
WIEZIENIA PAWIAK
MUSEUM OF PAVIAK PRISON

MIEJSCE STRACEN

EXECUTION SITE

Miejsce Straceń początkowo było cmentarzem, gdzie grzebano więźniów Karnego Obozu Pracy Treblinka I (Das Strafärbeitslager Treblinka I) zmarłych lub skazanych na śmierć za wykroczenia obozowe. W tym miejscu także obsługa z obozu dokonywała rozstrzeliwań osób z więzień Gestapo w Sokołowie Podlaskim i w Warszawie. Było to dogodne miejsce do wykonywania egzekucji ze względu na częste patrole strażników obozowych i brak świadków. W latach 1942-1943 na tym terenie rozstrzeliwano również Romów. Prowadzone badania potwierdzają, że przyczyną śmierci spoczywających tu osób były obrażenia zadane ciężkim narzędziem lub rany postrzałowe głowy. Trudno jest dziś ustalić jednoznacznie, ile naprawdę ofiar kryje to miejsce.

The Execution Site was originally a cemetery where prisoners of the Penal Labour Camp Treblinka I (Das Strafärbeitslager Treblinka I) were buried. It was the burial place of prisoners who had already died, or had been sentenced to death for camp offences. Also, people from Gestapo prisons in Sokołów Podlaski and Warsaw were executed at the place by the camp staff, for whom it was a convenient execution

site since it was frequently patrolled by camp guards and there were no witnesses. In 1942-1943, also Roma were executed in the area. The conducted research confirms that the victims' death was due to injuries caused by a heavy object or head gunshot wounds. Today, it is difficult to determine unequivocally how many victims are buried in the Execution Site.

Uroczyste odsłonięcie pomnika
na terenie Miejsca Straceń, fot. A. Haupt

Ceremonial unveiling of the monument on the grounds
of the Execution Site, photo by A. Haupt

Zródło
Source

Kopia ze zbiorów Muzeum Treblinka
A copy from the collection of the Treblinka Museum

BIBLIOGRAFIA / BIBLIOGRAPHY

Źródła / Archival sources

Kartoteka Więźniów z lat 1939–1944, karty osobowe więźniów: Leon Bielewicz, Czesław Kłosek, Wacław Boguszewski, Andrzej Wieczorek, Jędrzej Cierniak, Grzegorz Drozdowski, Stefan Essmanowski, Andrzej Piotrowski, Stanisław Ratajczyk, Edward Szpakowski.
Relacje w zbiorach Muzeum Więzienia Pawiak: Jerzego Osirńskiego, Włodzimierza Panasiuka, Janiny Pawlak (z d. Ratajczyk), Jana Piekarnika.

Opracowania / Books

Bartoszewski W., *Warszawski pierścień śmierci 1939–1944*, Warszawa 1970.
Co wiemy o Treblince? Stan badań, red. E. Kopówka, Siedlce 2013.
Domańska R., *Pawiak. Więzienie Gestapo. Kronika 1939–1944*, Warszawa 1978.
Kopówka E., *Treblinka. Nigdy więcej*, Treblinka 2002.
Kopówka E., Rytel-Andrianik P., ks., *Dam im imię na wiek (Iz 56,5). Polacy z okolic Treblinki ratujący Żydów*, Oxford – Treblinka 2011.
Piekarski W., *Obwód Armii Krajowej Sokółów Podlaski 1939 „Sęp”, „Proso” 1944*, Warszawa 1991.
Posłowie na Sejm II Rzeczypospolitej. Ofiary wojny i okupacji 1939–1945, oprac. J. Dudziński, A. Rutkowski, red. nauk. G. Mazur, Warszawa 2009.
Remiszewska A., *Plan symbolicznych krzyży na Miejscu Straceń*, Treblinka 2020.
Różycki S., Michalski M., Kopówka E., *Obóz Pracy Treblinka I. Metodyka integracji danych wieloźródłowych*, Warszawa – Treblinka 2017.
Sejm i Senat 1938–1943 V kadencji, oprac. Scriptor, Warszawa 1939.
Skład Osobowy Sejmu Rzeczypospolitej Polski oraz Komisji Sejmowych, Warszawa 1938.
Szpakowska. *Outsiderka*, red. A. Chałupnik, J. Jaworska i in., Warszawa 2013.
Śliwicki Z., *Meldunek z Pawiaka*, Warszawa 1974.
Wanat L., *Za murami Pawiaka*, Warszawa 1985.
Wspomnienia o Jędrzeju Cierniaku, wybór i oprac. Z. Mazurowa i L. Wyszomirska, Warszawa 1982.

Strony internetowe / Websites

<http://www.encyklopediateatru.pl/osoby/70908/stefan-essmanowski> (dostęp: 20.07.2020).
https://pl.wikipedia.org/wiki/Potajemna_egzekucja_więźniów_Pawiaka_w_marcu_1942 (dostęp: 30.06.2020).
https://pl.wikipedia.org/wiki/Wac%C5%82aw_Boguszewski (dostęp: 29.07.2022).
<https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/edward-mikolaj-szpakowski> (dostęp: 11.02.2020).
https://www.wikiwand.com/pl/J%C4%99drzej_Cierniak#/Linki_zewn%C4%99trzne (dostęp: 19.07.2022).

NOTATKI / NOTES

WIEŹNIOWIE PAWIAKA STRACENI W TREBLINCE

2 MARCA 1942 – 2 MARCA 2022

80. rocznica transportu więźniów z Pawiaka straconych w Treblince

PAWIAK PRISONERS MURDERED IN TREBLINKA

2 MARCH 1942 – 2 MARCH 2022

80th anniversary of the transport of Pawiak prisoners subsequently murdered in Treblinka

ORGANIZACJA WYSTAWY / EXHIBITION ORGANIZATION

MUZEUM TREBLINKA. NIEMIECKI NAZISTOWSKI OBÓZ ZAGŁADY I OBÓZ PRACY (1941-1944)
TREBLINKA MUSEUM. THE NAZI GERMAN EXTERMINATION AND FORCED LABOUR CAMP (1941-1944)

KURATOR WYSTAWY / EXHIBITION CURATOR

Anna Remiszewska

OPIEKA MERYTORYCZNA / CONTENT-RELATED SUPERVISION

dr Edward Kopówka

TEKST / TEXT

Anna Remiszewska

KONSULTACJE / CONSULTATIONS

Joanna Gierczyńska, Robert Hasselbusch, Anna Duńczyk-Szulc

TŁUMACZENIE / TRANSLATION

Anna Dębska, Paweł Maliszewski, Anna Remiszewska

OPRACOWANIE GRAFICZNE / GRAPHIC DESIGN

Artur Karpiński

ISBN 978-83-965164-4-2

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

muzeum
Treblinka

Mazowsze.
serce Polski
Jednostka Organizacyjna
Samorządu Województwa Mazowieckiego

 MUZEUM
NIEPODLEGŁOŚCI

 MUZEUM
WIĘZIENIA
PAWIAK